

Очерчены суть и состав понятийно-терминологической подсистемы "Стратегическое управление промышленностью". На основе учета подходов разных авторов разработан авторский вариант содержания понятий исследуемой подсистемы. Приведена классификация подходов к определению дефиниций понятийно-терминологической подсистемы "Стратегическое управление промышленностью".

Ключевые слова: понятийно-терминологическая подсистема, стратегия, стратегическое управление, инновационное развитие, промышленность.

Kolodiychuk A.V. Development of the concept-terminology subsystem "Strategic management industry"

Essence and composition concept-terminology subsystems the "Strategic management industry" outlined. On the basis of account of approaches of different authors the author variant of maintenance of concepts of the investigated subsystem is developed. Classification of approaches to determination of definitions concept-terminology subsystems the "Strategic management of industry" is resulted.

Keywords: concept-terminology subsystem, strategy, strategic management, innovative development, industry.

УДК 334.72

Здобувач Т.А. Піхняк¹ – Львівська КА

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Проаналізовано та узагальнено світовий досвід державного управління розвитком малого підприємництва. З урахуванням світового досвіду підприємницької діяльності та потреб сучасної економіки запропоновано рекомендації для України щодо побудови механізму управління розвитком малого підприємництва з метою подальшої їх імплементації в практичну діяльність.

Ключові слова: підприємницька діяльність, мале підприємництво, державне управління, регулювання, стимулювання.

Постановка проблеми. Сучасний стан переходу української економіки до ринкових умов ставить на порядок денний проблему пошуку найбільш ефективних форм господарювання. Однією з таких форм є мале підприємництво, яке завдяки своїй інноваційній специфіці здатне вивести економіку на вищий рівень. У розвинених державах малі підприємства є гарантіями гнучкості та динамічності економіки, потужним засобом вирішення соціальних проблем. Незважаючи на те, що впродовж тривалого періоду ринкових реформ наголошувалося на необхідності розвитку малого підприємництва в Україні, в дійсності його стан залишається незадовільним. На жаль, сьогодні, коли значна частина наших підприємців керується стратегією виживання, спостерігається тенденція до скорочення кількості підприємств малого бізнесу і зниження їх економічної ефективності та соціальної значущості. Подальший розвиток ситуації без виваженого державного втручання спроможний призвести до повного занепаду підприємництва із подальшим загостренням назрілих проблем. Під час розроблення механізму державного управління підприємствами малого бізнесу доцільно було б врахувати досвід інших країн та втілити певні інструменти цього досвіду в Україні.

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА

Проблемам розвитку підприємницької діяльності в Україні останніми роками присвячено чимало праць. Проте, незважаючи на зростання наукового і практичного інтересу до підприємництва взагалі і, насамперед, до малого підприємництва, треба зазначити, що світовий досвід державного управління розвитком малого підприємництва з його імплементацією в Україні недостатньо висвітлено.

Методика дослідження. Метою роботи є узагальнення світового досвіду державного управління розвитком малого підприємництва та визначення можливостей його застосування в Україні.

Результати дослідження. Особливого розвитку малий бізнес набув у США. На частку малих підприємств припадає 99 % загальної кількості американських компаній [1], які створюють більше половини ВВП країни та експортують 30 % продукції від загальної суми експорту (близько 300 млрд дол. на рік) [2, с. 69-70]. На підприємствах цього сектору працює близько 50 % працездатного населення і створюється 60-80 % нових робочих місць [1]. Стрімкому розвитку малого бізнесу сприяє виважена і послідовна державна політика. Чинне законодавство визначає підприємництво пріоритетною сферою економічного розвитку держави. Наприкінці 2010 р. Сенат ухвалив законопроект про підтримку малого бізнесу вартістю 30 млрд дол. [3]. Основними напрямками державної політики в аналізованій сфері є: доступ до капіталу, освіта, допомога в отриманні державних замовлень (23-27 % від усіх замовлень), захист інтересів у суді [1, 4]. Для реалізації цих завдань у 1953 р. було створено Адміністрацію у справах малого бізнесу (АМБ). Річний бюджет АМБ перевищує 2 млрд дол., 70 % з яких спрямовується безпосередньо підприємцям [1]. Пріоритетною сферою малих підприємств визначено інноваційну діяльність. З метою підтримки інноваційного підприємництва було створено низку структур (науковий фонд, наукову раду, асоціацію розвитку науки, національний центр промислових досліджень), більшість з яких фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. Віддача наукоємних галузей становить 866 млрд дол. на рік і забезпечує активне сальдо торгового балансу в сумі 50 млрд дол. [5, с. 10], кожен долар, затрачений державою на розробки і дослідження, повертається їй з віддачею у півтора рази.

Вагоме місце підприємства малого бізнесу посіли в економіці Німеччини. На їх частку припадає 60-70 % усіх підприємств країни [6] та близько половини ВВП [7]. На підприємствах цього сектору зайнято дві третини працюючого населення [8]. Основними напрямками державної підтримки малих підприємств у Німеччині є [9, с. 445]: надання пільгових кредитів на започаткування справи, зростання, розбудову чи модернізацію підприємств; пільгове оподаткування; стимулювання інноваційної діяльності (на інноваційну діяльність малих підприємств держава виділяє близько 2,5 % ВВП країни); фінансування участі в капіталі великих підприємств; довготермінове інвестування; гарантування позик; інвестиційна допомога у проведенні енергоощадних заходів; стимулювання інноваційної діяльності, підвищення кваліфікації кадрів.

Корисним моментом німецького досвіду державної політики у сфері малого інноваційного бізнесу є укріплення зв'язків освіти з наукою. Успішним прикладом такої кооперації є містечко Адлерсхоф, на території якого

функціонує 12 науково-дослідних інститутів, 6 університетів та 40 підприємств, на яких працює близько 5 тис. висококваліфікованих спеціалістів у сфері оптичних технологій і фотоніки, нових матеріалів і мікросистемних технологій, інформаційно-телекомунікаційних технологій, екологічних біо- та енергетичних технологій. Лише за перші 15 років функціонування цього містечка у його розвиток було вкладено 1,4 млрд євро. Приріст обороту Адлерсхофу становить 11 % на рік.

Малий бізнес посів чільне місце в економіці Великобританії. На території країни функціонує більше 1524 тис. мікро- та малих підприємств, які забезпечують близько 54 % ВВП [10]. Пріоритетною сферою підприємницької діяльності у Великобританії визначено інновації. На розвиток інноваційної діяльності держава витрачає понад 30 млн дол. на рік (2 % ВВП) [11, с. 94]. Крім того, з метою активізації інноваційної діяльності вона застосовує такі засоби, як пільгове оподаткування, субсидії, списання витрат на НДДКР на собівартість продукції, кредитні гарантії [12, с. 123, 125].

Корисним моментом Британського досвіду державного регулювання малого бізнесу для України є підтримка підприємництва в кризових регіонах. З цією метою створюються зони вільного підприємництва, в яких функціонують державно-комерційні фонди, що надають пільгові кредити і ділові послуги. Неабияке значення має програма "Дії для міст", метою якої є оздоровлення старих промислових центрів і поліпшення соціального клімату у виробничих кварталах [13, с. 209].

Показовим для України є досвід державної політики у сфері малого підприємництва постсоціалістичних країн – Угорщини, Чехії, Польщі. На частку малих підприємств Угорщини припадає 99,8 % усіх підприємств [14, с. 29]. Вони створюють 50 % ВВП та забезпечують 60 % робочих місць [14, с. 28]. Для ефективної співпраці держави з підприємництвом налагоджено діяльність цілої низки організаційних структур, до яких належать: Національна Рада розвитку підприємництва, Міністерство економіки Угорщини, Агентство з розвитку інвестицій та торгівлі, Угорський банк розвитку, Державне акціонерне товариство гарантій, Державний фонд підтримки інновацій та науково-дослідної діяльності [14, с. 28; 15, с. 199]. Державна підтримка малого підприємництва охоплює цілу низку економічних стимулів, серед яких пільгове оподаткування та пільгове кредитування.

У Чехії малі та середні підприємства виробляють більше 35 % ВВП країни, працює 61 % зайнятого населення, а їх частка в експортному обігу становить 45 %, імпорту – 54 % [16]. Позитивний вплив на розвиток підприємництва мав Закон "Про державну підтримку малого та середнього бізнесу" (1992 р.), в якому чітко визначено напрями державної політики у цій сфері: підвищення капіталізації підприємств; підтримка програм підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня населення; підтримка служб, що надають інформаційні, економічні та консультативні послуги підприємцям; забезпечення створення нових робочих місць [14, с. 29]. Для формування передумов розвитку малих підприємств держава застосовує низку економічних стимулів, пов'язаних із кредитуванням та оподаткуванням зазначеного сектора. Особливий інтерес проявляється до підприємств, які реалізують інвестиційні

проекти або займаються інноваційною діяльністю. Важливою запорукою успіху чеського бізнесу є стабільність цін на енергоносії. Позитивний вплив на формування підприємницького клімату мало спрощення процедури реєстрації бізнесу, а також лібералізація малого підприємництва, заснованого іноземцями [16].

У Польщі на частку малого та середнього підприємництва припадає 99 % від загальної кількості підприємств [17]. Вони створюють 50-52 % ВВП, а їх питома вага в структурі зайнятого населення становить 60 % [14, с. 28; 15, с. 199]. Стрімкому розвитку підприємств сприяла низка реформ, спрямованих на удосконалення правового поля підприємницької діяльності, розвиток інфраструктури підтримки підприємництва, забезпечення доступу до кредитних ресурсів, лібералізацію податкового законодавства.

Чільне місце підприємства малого бізнесу посіли в японській економіці. Їх частка у загальній кількості підприємств становить 90 %. Ці підприємства створюють робочі місця для 85 % працездатного населення та виробляють 90 % ВВП [18, с. 230], вони забезпечують 40 % експорту, 55 % реалізованої промислової продукції, 60 % обсягів промислового виробництва, близько 60 % оптової торгівлі і 80 % – роздрібної [18, с. 230; 9, с. 443]. Державна підтримка малого підприємництва у країні полягає в наданні державних субсидій, пільг, позик, гарантування позик. Характерною особливістю японської моделі державної підтримки підприємницької діяльності є високий рівень субконтракції [19, с. 9] – урядові замовлення виконує 45 % малих підприємств [9, с. 443]. Ще однією особливістю державної політики розвитку малого підприємництва є сприяння кооперативним починанням. Дієвим інструментом такого сприяння є зниження ставки оподаткування для кредитних організацій [13, с. 208]. Кооперування підприємств сприяє вирішенню багатьох проблем, з якими підприємець самотужки не може впоратись, створює передумови для успішного ведення бізнесу.

Пріоритетним напрямом державної підтримки малого підприємництва є інноваційна сфера. Наукові дослідження фінансуються через утримання наукових центрів, лабораторій, інститутів [20, с. 30]. Питома вага державних витрат на дослідження і розробки сягає 3,4 % ВВП країни, а їх частка в структурі внутрішніх затрат на дослідження і розробки перевищує 16 % [11, с. 94]. Внаслідок цього Японії вдалося завоювати лідерські позиції на світових ринках технологічної продукції.

Останніми роками посилюється роль малого бізнесу в економіці Китаю. У країні функціонує понад 10 млн малих і середніх підприємств, які створюють 60 % валової продукції та забезпечують 75 % робочих місць [13, с. 208; 21, с. 57]. Пріоритетною сферою підприємництва визначено інноваційну діяльність. Для підтримки малого інноваційного підприємництва держава ініціює формування інфраструктури його розвитку – у країні діє близько 40 центрів послуг зі впровадження науково-технічних досягнень, понад 600 центрів науково-технічного забезпечення підвищення продуктивності праці, понад 100 підприємств-інкубаторів наукових технологій, понад 30 зон розвитку науки та техніки при університетах і більш, ніж 20 зон впровадження науково-технічних досягнень [21, с. 57].

Висновки. Мале підприємництво посіло центральне місце в економіці розвинених країн, сприяло створенню середнього класу, освоєнню нових ринків та виходу на якісно новий рівень розвитку. Досягти цього вдалося завдяки виваженій та послідовній державній підтримці. Урахування світового досвіду підприємницької діяльності та потреб сучасної економіки дає підстави запропонувати такі рекомендації для України щодо побудови механізму управління розвитком малого підприємництва з метою подальшої їх імплементації в практичну діяльність: удосконалення правового поля, формування системи кредитних пільг, гарантування повернення вкладів, фінансова підтримка інноваційного підприємництва, підвищення капіталізації підприємств, підтримка програм підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня населення, розвиток інфраструктури підтримки підприємництва, лібералізація податкового законодавства.

Література

1. Кредити для малого бізнесу: усе-таки реальність? [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.news.finance.ua/ua/~2/0/all/2011/04/10/234460>
2. Гоголь Т.А. Світовий досвід розвитку малого бізнесу та його адаптація в Україні / Т.А. Гоголь // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – Сер.: Економічні науки. – 2010. – № 46. – С. 67-72.
3. Joseph Picard Small business aid bill stalls in Senate // International business Times. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.ibtimes.com/articles/39520/20100729/senate-smallbusiness-banks.htm>.
4. Арсюхин Е. Почему малый бизнес дает половину ВВП США и с трудом пробивается в России? / Е. Арсюхин // Российская Бизнес-газета. – 2007. – № 524.
5. Анішина Н. Визначення пріоритетів створення нових робочих місць / Н. Анішина // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 7. – С. 8-13.
6. У Донецьку укладено багатосторонню угоду про взаємодію у підтримці малого й середнього бізнесу // Урядовий кур'єр. – 21 жовтня 2011.
7. Досвід Німеччини дасть змогу поліпшити підтримку розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.dkrp.gov.ua/control/uk/publish/article.jsessionid=80F7916D069386CE271FA39749052262?art_id=55608&cat_id=37571
8. Калмиков О.В. Оцінка розвитку малого бізнесу в провідних країнах світу / О.В. Калмиков. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.viem.edu.ua/konf/art.php?id=0406>
9. Рибчак В.І. Світовий досвід державного регулювання підприємств малого бізнесу / В.І. Рибчак // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2006. – Вип. 16.1. – С. 441-446.
10. Хандурін М. Мале підприємництво – місточок до громадянського суспільства / М. Хандурін // Дзеркало тижня, 27 березня. – 2004. – № 12.
11. "Група восьми" в цифрах. 2009. Стат. сб. / Росстат. – М., 2009. – 131 с.
12. Шмігельська З.К. Зарубіжний досвід управління інноваційною діяльністю малих і середніх підприємств та можливості його адаптації в ринковій економіці України / З.К. Шмігельська // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 2(3). – С. 119-128.
13. Колісник Г.М. Соціально-економічна ефективність підтримки малого підприємництва в Україні та світі / Г.М. Колісник // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2004. – Вип. 14.4. – С. 202-211.
14. Кішак В.В. Розвиток малого та середнього підприємництва: досвід Польщі, Угорщини, Чехії / В.В. Кішак // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал. – 2009. – № 5. – С. 26-33.
15. Заярна Н.М. Міжнародний досвід підтримки малого бізнесу та сучасні українські реалії / Н.М. Заярна // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.1. – С. 198-202.
16. Чехія: модель ідеального малого бізнесу // В курсє. – 26 листопада, 2010. – 232 с.
17. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008-2009. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.parp.gov.pl/files/74/81/380/9282.pdf>.

18. Коляденко Д.Л. Роль малого бізнесу в регіональній економіці / Д.Л. Коляденко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1, т. 2. – С. 228-231.
19. Галан Н.І. Системи державної підтримки малого та середнього бізнесу в розвинутих країнах / Н.І. Галан : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. – К. : Вид-во КНЕУ, 2006. – 20 с.
20. Климова І.Г. Методи та інструменти фінансово-кредитного механізму державної підтримки інноваційної сфери у країнах з ринковою економікою / І.Г. Климова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 2. – С. 29-32.
21. Васильєва Л.М. Розвиток малого підприємництва в зарубіжних країнах / Л.М. Васильєва // Держава та регіони. – 2010. – № 2. – С. 55-58.

Пихняк Т.А. Организационно-экономический механизм государственного управления предприятиями малого бизнеса: мировой опыт и уроки для Украины

Проанализирован и обобщен мировой опыт государственного управления развитием малого предпринимательства. С учетом мирового опыта предпринимательской деятельности и потребностей современной экономики предложены рекомендации для Украины относительно построения механизма управления развитием малого предпринимательства с целью последующего их приложения в практической деятельности.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, малое предпринимательство, государственное управление, регуляция, стимулирование.

Pikhnyak T.A. Organizational and economic mechanism of state administration of small business enterprises: world experience and lessons for Ukraine

World experience of state administration development of small enterprise is analysed and generalized. Taking into account world experience of entrepreneurial activity and necessities of modern economy recommendations are offered for Ukraine in relation to the construction of mechanism of management development of small enterprise with the purpose of their subsequent application in practical activity.

Keywords: entrepreneurial activity, small enterprise, state administration, adjusting, stimulation.

УДК 336.71:336.242:65 Здобувач М.Є. Яремчук¹ – Університет банківської справи Національного банку України, м. Київ

ОПТИМІЗАЦІЯ МЕРЕЖЕВОЇ СТРУКТУРИ БАНКІВ В УКРАЇНІ У КРИЗОВИЙ ТА ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОДИ

Досліджено проблему оптимізації банками України своїх мережових структур у кризовий та посткризовий періоди, проаналізовано стан мереж банківських установ протягом 2009-2010 рр., наведено та обґрунтовано чинники, які впливають на процеси оптимізації мереж банків, врахування впливу яких дасть змогу забезпечити більш оптимальну структуру мережі.

Ключові слова: банк, мережа, точки продажу, процес оптимізації.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку банківської системи ключовою проблемою банків є формування відповідного рівня витрат, який забезпечив би утримання конкурентних позицій на регіональному та державному ринках банківських послуг.

¹ Наук. керівник: проф. Р.А. Слав'юк, д-р екон. наук – Львівський університет банківської справи